

РОЗДІЛ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 349.6(477)

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ LEGAL MEANS TO RESOLVE ENVIROLMENTAL PROBLEMS IN UKRAINE

Аганіна А.О.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри історії
та теорії держави та права
юридичного факультету
Запорізького національного університету*

Стаття присвячується дослідженню правових засобів вирішення екологічних проблем в Україні з урахуванням процесів євроінтеграції. Аналізується категорія «правові засоби», яка має найбільш універсальний характер і охоплює всі інструменти регулювання суспільних відносин. Зазначається, що правові засоби характеризуються чітким закріпленням у чинному законодавстві, універсальністю (поєднанням інформаційних, організаційних та технічних заходів шляхом їх правової регламентації) та можливістю застосування засобів примусу, включаючи заходи юридичної відповідальності. Виділяються основні правові засоби вирішення екологічних проблем в Україні, серед яких: імплементація європейських екологічних норм; практична реалізація Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», та прийняття проекту закону «Про стратегічну екологічну оцінку»; посилення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення; розробка та прийняття перспективного Екологічного кодексу України.

Ключові слова: правові засоби, екологічне законодавство, навколишнє середовище, екологічні проблеми, імплементація, адаптація, екологічна оцінка, відповідальність, удосконалення.

Статья посвящается исследованию правовых средств решения экологических проблем в Украине с учетом процессов евроинтеграции. Анализируется категория «правовые средства», которая имеет наиболее универсальный характер и охватывает все инструменты регулирования общественных отношений. Отмечается, что правовые средства характеризуются четким закреплением в действующем законодательстве, универсальностью (объединением информационных, организационных и технических средств путем их правовой регламентации), а также возможностью применения средств принуждения, включая меры юридической ответственности. Выделяются основные правовые средства решения экологических проблем в Украине, среди которых: имплементация европейских экологических норм; практическая реализация Закона Украины «Про оцінку впливу на довкілля» и принятие проекта закона «Про стратегическую экологическую оценку»; усиление юридической ответственности за экологические правонарушения; разработка и принятие перспективного Экологического кодекса Украины.

Ключевые слова: правовые средства, экологическое законодательство, окружающая среда, экологические проблемы, имплементация, адаптация, экологическая оценка, ответственность, усовершенствование.

The scientific publication examines the legal means of solving environmental problems in Ukraine, taking into account the processes of European integration. The category «legal means» is analyzed, which has the most universal character and covers all tools for regulating public relations. It is noted that legal means are characterized by a clear fixation in the current legislation. Legal means are universal, since they unite informational, organizational and technical means through their legal regulation. The implementation of legal means implies the possibility of using coercive means, including measures of legal responsibility. The basic legal means for solving environmental problems in Ukraine are singled out, among them: the implementation of European environmental standards; practical implementation of the Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment» and the adoption of the Draft Law «On Strategic Environmental Assessment»; strengthening of legal responsibility for environmental offenses; development and adoption of the long-term Environmental Code of Ukraine.

Key words: legal means, environmental legislation, environment, environmental problems, implementation, adaptation, environmental assessment, responsibility, improvement.

Постановка проблеми. Сучасний стан екологічної ситуації в Україні, як і у всьому світі, викликає занепокоєння і вимагає рішучих дій від керівництва держави та громадянського суспільства. Застаріле промислове обладнання, економія на очисних спорудах, недотримання основних екологічних норм веде до руйнації крихкого екологічного балансу та порушення основних екологічних прав і свобод громадян України. Наслідки порушення екологіч-

ного законодавства є очевидними – це суттєве перевищення норм вмісту шкідливих речовин у повітрі та воді, зростання кількості захворювань, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища. До основних засобів вирішення екологічних проблем слід віднести організаційні (розробка та виконання програм захисту навколишнього середовища), технічні (модернізація виробництва, обмеження шкідливих викидів), інформаційні (соціальна екологічна

реклама, наочна агітація, інформування громадян про необхідність дотримання екологічних норм) та правові засоби. Останні вирізняються чітким закріпленням у чинному законодавстві, універсальністю (поєднанням інформаційних, організаційних та технічних заходів шляхом їх правової регламентації) та можливістю застосування засобів примусу, включаючи заходи юридичної відповідальності. Таким чином, дослідження правових засобів вирішення екологічних проблем в Україні має як теоретичне, так і практичне значення. Особливої актуальності дослідження даної тематики набуває у контексті процесів євроінтеграції, адаптації національного законодавства у сфері екологічної безпеки до права ЄС.

Стан опрацювання проблеми правової регламентації захисту навколишнього середовища досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як А.О. Андрусевич, О.В. Бабінська, О.О. Грінченко, П.А. Калініченко, С.М. Кравченко, А.В. Кулько, Н.Р. Малишева, Г.Б. Марушевський, М.М. Микієвич, О.П. Мірошніченко, В.І. Лозо, Е.В. Позняк, Л.М. Єнтін, Б.М. Топорнін, Т.К. Хартлі та інші. Проте, враховуючи динаміку змін міжнародного та національного екологічного законодавства, системи захисту навколишнього середовища, дослідження даної тематики не втрачає актуальності та актуалізується у контексті євроінтеграційних процесів.

Категорію «правові засоби» активно використовують у своїх дослідженнях вітчизняні вчені: М.В. Буромєнський, Д.О. Андрєєв, Н.В. Аніщук, Т.В. Волинець, Н.В. Волкова, Ю.В. Гридасов, І.О. Дзера, Н.М. Дятленко, Г.В. Єрмоєнко, Л.В. Карабут, В.І. Ткаченко, Б.В. Кузьменко, М.М. Кузьміна, О.С. Мірошніченко, О.О. Небрат, Є.Б. Ольховський, О.В. Онуфрієнко, В.В. Пахомов, О.Ю. Салманова, О.О. Степанов, Р.Б. Хорольський, А.М. Чернобай та інші відомі науковці.

Метою наукової статті є визначення системи правових засобів вирішення екологічних проблем в Україні.

Виклад основного матеріалу. Детально дослідили категорію «правові засоби» вітчизняні науковці О.В. Онуфрієнко у праці «Правові засоби у контексті інструментальної теорії права» [1] та А.М. Денисова у дисертаційному дослідженні «Механізм і засоби правового впливу (теоретико-правове дослідження)» [2].

Тематичні дослідження розглядають категорію «правові засоби» як основну категорію інструментальної теорії права (С.С. Алексєєв, О.В. Малько, К.В. Шундіков). Однак у контексті сучасної пізнавальної ситуації в юридичній науці ця категорія застосовується здебільшого як узагальнююче поняття з широким змістом, що покликане полегшити групування за функціональною ознакою різноякісних правових явищ [3].

Питання про правові засоби – це навіть не стільки питання відокремлення в особливий підрозділ тих або інших фрагментів правової дійсності, скільки питання їх особливого бачення у строго визначеному ракурсі – їх функціонального призначення, їх

ролі як інструментів оптимального вирішення соціальних задач [3, с. 16–17].

На думку О.В. Онуфрієнко, правові засоби – це система субстанціональних та діяльнісних правових явищ, за допомогою яких конкретні суб'єкти правовідносин, що поступово набувають характеру інструментальної гри, досягають приватних та публічних цілей. Новаційність запропонованої О.В. Онуфрієнко дефініції визначається введенням до її понятійного простору ознаки системності, комплексним обґрунтуванням сучасного цільового призначення правових засобів та зосередження уваги на ігровій забарвленості правовідносин у сучасних умовах. Використання категорії «система» підкреслює: по-перше, системотворчий характер правових засобів стосовно правових цілей і, по-друге, означає, що саме правові засоби виступають окремими реально функціонуючими елементами правової системи у цілому. Цільове призначення правових засобів детермінується виявленою роллю права у суспільствах, що поступово набувають постмодерністського характеру. Розгляд правовідносин як специфічної інструментальної гри дозволяє підкреслити особливу змагальність, що є властивою правовідносинам за сучасних умов [1, с. 14–15].

Отже, правові засоби – це певні юридичні категорії та діяння суб'єктів з їх застосування з метою досягнення конкретного результату [4, с. 536].

В юридичній літературі засоби правового регулювання класифікують за певними критеріями. Залежно від ступеня складності розрізняють: прості (суб'єктивні права та юридичні обов'язки; заохочення і покарання; пільги та заборони); складні (норма; інститут). Залежно від функціонального призначення: регулятивні (дозволи); охоронні (засоби захисту). За предметом правового регулювання: конституційні, адміністративні, цивільні, кримінальні тощо. За характером: матеріальні (рекомендації); процесуальні (позов). За часом дії: постійні (громадянство); тимчасові (премія). Залежно від виду правового регулювання: нормативні (заборони, встановлені нормами права); індивідуальні (акт застосування права). Залежно від інформаційно-психологічної спрямованості: стимулюючі (заохочення); обмежуючі (примус) [4, с. 536–537].

На думку О.Ф. Скакун, правові засоби, способи, форми перебувають у взаємозв'язку і взаємодії. Кожна частина механізму правового регулювання знаходиться на своєму місці (як годинний механізм), виконує специфічні функції. Якість виконуваних ними функцій впливає на роботу інших частин і результат функціонування механізму у цілому [5, с. 498–499].

Засоби юридичного регулювання, система яких утворює його механізм, зазначає П.М. Рабінович, – це своєрідні юридичні інструменти, що їх використовує держава (через свої органи), а також інші учасники суспільного життя – суб'єкти права для досягнення тих чи інших цілей [6, с. 199–200].

А.М. Денисова зазначає, що правові засоби, як і багато інших юридичних понять, спочатку стали

досліджуватися на галузевому рівні. Однак проблема правових засобів насамперед є загальнотеоретичною проблемою. У теорії права давалися різні визначення цієї категорії, а саме їх визначали як: інституційні явища правової дійсності, які втілюють регулятивну силу права, його енергію, яким належить роль її активних центрів; інструментарій, який акумулюється у механізмі правового регулювання, за допомогою якого досягається мета правового регулювання; певні юридичні категорії та діяння суб'єктів з їх застосування з метою досягнення конкретного результату. У загальному вигляді, на думку А.М. Денисової, правові засоби – це правові явища, які відображені в інструментах (постановах) та діях (технологіях), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення особистих та публічних цілей; загальні ознаки правових засобів полягають у тому, що вони:

- є основними інструментами суб'єктів права для забезпечення особистих та публічних інтересів, досягнення поставлених цілей;
- відображають соціальну, інструментальну та особистісну цінності права;
- визначають, певним чином поєднуючись, галузеві правові режими;
- є основними елементами правового впливу, механізму правового регулювання;
- є спеціальними та загальними засобами, які забезпечують дію правової системи у цілому;
- призводять до юридичних наслідків (конкретних результатів);
- забезпечують ефективність правового регулювання завдяки постійному взаємозв'язку один з одним;
- забезпечуються та підтримуються державою [7, с. 190–191].

Варто погодитися з А.М. Денисовою у тому, що правові засоби своєю дією демонструють можливості права, його потенціал у врегулюванні суспільних відносин, у задоволенні різноманітних правомірних інтересів індивідуальних та колективних суб'єктів. Правові засоби поєднуються у певну систему для вирішення чітко визначених завдань. Без поняття «правові засоби» (його розуміння) неможливо повноцінно досліджувати проблему ефективності та цілей правового впливу. З огляду на зазначене вище, маємо можливість дійти висновку, що саме правові засоби і надають праву його соціальну цінність. Призначення різноманітних правових засобів полягає у тому, щоб інформувати суб'єкта про можливість вибору варіантів поведінки у межах права, впливати на їх інтереси у певному напрямі, спонукати до вчинення того чи іншого вчинку. Саме для правильного мотивування поведінки людини виникає потреба у розгляді правових засобів в інформаційно-психологічному аспекті. Такими правовими засобами є саме суб'єктивні права й обов'язки, пільги і припинення, заохочення і покарання тощо, які вже трансформуються у правові стимули та правові обмеження. І саме вони є значущими для майбутньої поведінки людини [7, с. 191–192].

До субстанціональних правових засобів (засобів-постанов, інструментів) А.М. Денисова відносить зобов'язання, дозволи, заборони, заохочення, пільги, норми права, принципи права тощо, у той час як до дієвих (засобів-дій, технологій) – акти реалізації права, акти застосування права, акти тлумачення права і всі процеси юридичної діяльності. Всі правові засоби, на її думку, у результаті узагальнення (трансформації) поділяються на правові стимули та правові обмеження. Правовий стимул визначається як засіб формування у суб'єкта необхідної законослухняної поведінки шляхом створення необхідних умов щодо задоволення суб'єктивних інтересів суб'єкта завдяки виконанню правових приписів. А правові обмеження – це правовий засіб стримування протиправного діяння, що створює умови для задоволення інтересів уповноваженого суб'єкта і суспільних інтересів в охороні й захисті [7, с. 191–192].

У певних випадках стимул як атрибут впливу містить як власне стимул, так і певні обмежуючі моменти. Правові обмеження, у свою чергу, містять як обмеження, так і стимулюючі моменти. Проте, механізм цих впливів, на її думку, різняться. Якщо стимул і обмежує, то за допомогою виключно позитивних моментів, без застосування погроз, застерігаючи тим самим суб'єкта від правопорушення. Що стосується обмеження, то якщо воно і стимулює, то вже негативними методами: погрозами, страхом перед покаранням. Отже, правові стимули та правові обмеження, впливаючи на свідомість суб'єктів, певним чином поєднуються один з одним. І саме стимулювання (заохочення), а не обмеження (покарання) здебільшого є ефективнішим засобом досягнення правового результату забезпечення позитивної мотивації. При цьому як спонукальна сила бажаної поведінки виступають не лише зовнішні приписи, а й власний інтерес суб'єкта, його особиста зацікавленість [7, с. 193].

Таким чином, до правових засобів вирішення екологічних проблем в Україні можна віднести всі елементи механізму правового регулювання, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки та захист навколишнього середовища, починаючи з європейських екологічних норм, які очікують імплементації у національне законодавство. Так, на офіційному сайті Міністерства екології та природних ресурсів України в окремому розділі «Євроінтеграція» містяться тексти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та «Оновленої Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля» [8].

Як зазначається у Стратегії державної екологічної політики України до 2020 р., затвердженої Законом України від 21 грудня 2010 р. № 2818–VI, успішна інтеграція України в європейські структури залежатиме саме від ефективної реалізації прийнятих нею законів, зокрема і цього закону в екологічній сфері. Основною проблемою реалізації вимог ЄС щодо України залишається питання фінансового забезпечення. Попри розробку механізму адаптації, визначення її основних етапів і методів, існує і низка

проблем, які полягають у чіткому визначенні використовуваних термінів, правильному їх перекладі та відсутності достатньої кількості спеціалістів у сфері європейського права тощо [9].

У контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в екологічній сфері, слід зазначити наступне: відповідно до ст. 292 Угоди про асоціацію Сторони визнають важливість міжнародного управління з питань охорони навколишнього середовища та угод як відповідь міжнародного співтовариства на глобальні й регіональні проблеми у сфері охорони навколишнього середовища. Сторони підтверджують своє зобов'язання щодо ефективної імплементації у своїх законах та практиках багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, учасниками яких вони є [10].

Таким чином, важливим напрямом удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки є прийняття та реальне виконання оновленої Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [8], розробленої Міністерством екології та природних ресурсів України.

Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля фокусується на положеннях ст. 363 Глави 6 «Навколишнє середовище» і Додатку XXX до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, і має на меті забезпечити ефективне виконання Україною зазначених вимог Угоди. Зокрема, важливим є практичне виконання Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятого 23 травня 2017 року за № 2059–VIII (набуває чинності 18 грудня 2017 року) [11] та прийняття закону «Про стратегічну екологічну оцінку» (очікує на друге читання) [12].

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [11]. Таким чином, реальне виконання даного євроінтеграційного закону є важливим напрямом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також покращення екологічної ситуації в Україні.

Не менш важливим є прийняття Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», який розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на 2014–2017 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847. Адже, в Україні відсутні механізми урахування екологічних мірку-

вань при розробці та прийнятті проектів документів державного планування. Впровадження стратегічної екологічної оцінки (СЕО) дозволить здійснити таку оцінку до прийняття рішення про затвердження документів державного планування відповідно до вимог Директиви 2001/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Метою вказаного законопроекту є встановлення сфери застосування та порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки, механізму проведення транскордонних консультацій, інформування про прийняте рішення та моніторингу впливу виконання документа державного планування на довкілля. Законопроект передбачено встановлення механізму стратегічної екологічної оцінки та внесення змін до деяких законодавчих актів спрямованих на забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час планування суспільного розвитку та господарської діяльності із врахуванням пріоритетності факторів впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, та забезпечення сталості екосистем у процесі прийняття стратегічних рішень. Основні завдання стратегічної екологічної оцінки, що мають поетапно вирішуватись у наступні роки:

- інтеграція екологічних цілей та пріоритетів, що пов'язані із забезпеченням сталого розвитку до розробки визначених документів державного планування;
- узгодження процедур з проведення СЕО згідно з аналогічними процедурами держав Європейського Союзу на основі відповідних міждержавних угод, міжнародних конвенцій тощо;
- поширення практики СЕО на місцеві проекти й програми;
- удосконалення механізмів реалізації СЕО та контролю її ефективності [12].

Прийняття вказаного законопроекту стане логічним доповненням уже наявного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки, яке наразі охоплює: Конституцію України; закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року», «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» та «Про оцінку впливу на довкілля».

Важливим правовим засобом вирішення екологічних проблем в Україні вбачається суттєве посилення юридичної відповідальності за вчинення екологічних правопорушень, адже існуючі розміри штрафних санкцій здійснюють незначний превентивний вплив на свідомість порушників, особливо коли мова йде про власників та керівників великих підприємств, для яких легше сплатити штраф, ніж дотримуватися норм екологічного законодавства. Не менш важливим є розробка та прийняття єдиного кодифікованого акту у сфері екологічних правовідносин, який стане потужним правовим засобом забезпечення екологічної безпеки та захисту навколишнього середовища.

Висновки. Категорія «правові засоби» є найбільш універсальною у теорії права, адже нею можна позначити фактично всі елементи механізму правового регулювання, починаючи від норм права, форм договорів і закінчуючи актами виконання рішень правозастосовних органів (актами виконавчого провадження). Використання даної категорії дозволяє систематизувати всі правові інструменти за різними критеріями і сприймати право не як систему заборон, зобов'язань та дозволів, а як систему реальних правових засобів (інструментів) досягнення приватної чи публічної мети правового регулювання.

До основних правових засобів вирішення екологічних проблем в Україні слід віднести: імплементацію європейських екологічних норм; практичну

реалізацію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та прийняття проекту закону «Про стратегічну екологічну оцінку»; посилення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення (розмір штрафних санкцій повинен у декілька десятків разів перевищувати потенційну економію суб'єкта господарської діяльності від недотримання екологічних норм); розробка та прийняття перспективного Екологічного кодексу України, який об'єднає числені нормативно-правові акти у сфері забезпечення екологічної безпеки та захисту навколишнього середовища. Необхідність розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного екологічного законодавства обумовлює перспективність подальшого дослідження даної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Онуфрієнко О.В. Правові засоби у контексті інструментальної теорії права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.В. Онуфрієнко; Національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2004. – 18 с.
2. Денисова А.М. Механізм і засоби правового впливу (теоретико-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / А.М. Денисова; Національна академія внутрішніх справ МВС України. – К., 2012. – 230 с.
3. Шундигов К.В. Инструментальная теория права – перспективное направление научного исследования / К.В. Шундигов // Правоведение. – 2002. – № 2(241). – С. 16–23.
4. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс: [підручник] / О.В. Зайчук (відп. ред.), А.П. Заєць, В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 685 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / О.Ф. Скакун; Національний ун-т внутрішніх справ. – 2-ге вид. – Х.: Консум, 2005. – 656 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: [навч. посібник] / П.М. Рабінович; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Вид. 10-е, зі змін. – Л.: Край, 2008. – 224 с.
7. Денисова А. Правові засоби: поняття та види / А. Денисова // Право України. – 2010. – № 7. – С. 190–195.
8. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України / Урядовий портал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>.
9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page2>.
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода ратифікована із заявою Законом № 1678–VII від 16.09.2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
11. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України 23 травня 2017 року за № 2059–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19/page>.
12. Проект Закону Про стратегічну екологічну оцінку від 21 лютого 2017 р. № 6106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61186.